

ALTUG TANER AKCAM/Türkiye

Öncü | Dava | 27520/07 | Derdest | Nitelikli İzleme | Karar tarihi: 25/10/2011 | Kesinleşme tarihi: 25/01/2012

Davaya İlişkin Açıklamalar

Bu gruplar, başvurucuların nefrete ve şiddete tahrik etmeyen açıklamaları nedeniyle ifade özgürlüklerine Ceza Kanunu ve Terörle Mücadele Kanununun¹ çeşitli maddeleri uyarınca başlatılan ceza yargılamaları nedeniyle meşru olmayan ve orantısız müdahale edilmesi ve bunun sonucu olarak tüm toplumda caydırıcı bir etkiye yol açması ile ilgilidir (AİHS Madde 10).² Nedim Şener dava grubu, gazetecilerin terör örgütüne yardım suçu veya anayasal düzeni ortadan kaldırma gibi ciddi suçlar ile ilgili ve yeterli gerekçe olmaksızın tutuklu yargılanmaları ile ilgilidir (AİHS'in 5 ve 10. Maddelerinin ihlali). Altuğ Taner Akçam dava grubu ise Mahkeme'nin "kabul edilemez derecede geniş tanım" içerdiği gerekçesiyle kanun kalitesini karşılamadığına karar verdiği Türk Ceza Kanunu'nun ("TCK") 301. maddesine (Türk Milletini, Türkiye Cumhuriyeti Devletini, Türkiye Büyük Millet Meclisini, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetini ve Devletin yargı organlarını alenen aşağılayan kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır) bağlı olarak yapılan soruşturmalar ile ilgilidir (AİHS Madde 10).

Son olarak, Artun ve Güvener dava grubu³ ise başvurucuların Cumhurbaşkanı hakaret⁴ ve kamu görevlisine karşı görevinden dolayı işlenen (Başbakan ve vergi müfettişi)⁵ hakaret suçlarından mahkumiyetleri nedeniyle ifade özgürlüklerine yapılan haksız müdahaleye ilişkindir (AİHS Madde 10).

Kararın İcrasının Mevcut Durumu

Komite'nin son kararlarına cevap olarak sunulan bilgiler aşağıda özetlenmiştir:

¹ *Öner ve Türk* grubu, esasen Terörle Mücadele Kanunu'nun 6 § 2 maddesini (terör örgütü tarafından yapılan ifadelerin yayınlanması) ve 7 § 2 maddesini (terör örgütü propagandası); ve ayrıca Türk Ceza Kanunu'nun 215. (bir suçu veya bir suçluyu övmek) ve 216. maddelerini (halkın sosyal sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge bakımından farklı özelliklere sahip bir kesimini, diğer bir kesimi aleyhine kin ve düşmanlığa alenen tahrik etme) içermektedir. *Altuğ Taner Akçam* dava grubu, Ceza Kanunu'nun 301. maddesi (Türk Milletini, Türkiye Cumhuriyeti Devletini, Türkiye Büyük Millet Meclisini, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetini ve Devletin yargı organlarını aşağılama suçu) hakkındadır. TCK madde 309, 311 ve 312; 220. ve 314. maddeler ile bağlantılı olarak *Nedim Şener* dava grubundaki *Mehmet Hasan Altan* ve *Sahin Alpay* davalarında (cebir ve şiddet kullanarak, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının öngördüğü düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs suçu ve terör örgütüne üye olmaksızın örgüt adına suç işleme) tutukluluk gerekçesi olarak kullanılmıştır.

² *Öner ve Türk* davası, *Incal* davasının bireysel tedbirlerin alındığı diğer 116 dava ile birlikte kapatılmasının ardından öncü dava olmuştur (bkz. Karar CM/ResDH (2018) 356).

³ Nitelikli izleme prosedürüne aktarılması teklif edilmiştir

⁴ Türk Ceza Kanunu'nun 299. maddesi Cumhurbaşkanı hakaretin bir yıldan dört yıla kadar hapis cezası öngörülen bir suç olduğunu tanımlamaktadır.

⁵ Türk Ceza Kanunu'nun 125. maddesi, hakarete ilişkin genel madde olup üç ay ile iki yıl arası hapis cezası öngörmektedir ve alenen işlendiği takdirde bu ceza 1/6 oranında artırılır. Hakaret edilen kişi kamu görevlisi ise ceza 1 yıldan az olamaz.

Bireysel Önlemler:

Incal ve Gözel ve Özer dava grubu (eylem planı - [DH-DD\(2018\)328](#))

Komite'nin bu davaları son incelemesinden itibaren, başvuruçular *Güllü, Belge ve Bayar* davanın tekrar açılmasını talep etmiş ve davalar *Güllü* ve *Belge* davalarındaki başvuruçuların beraatı ile sonuçlanmıştır; başvuruçular Bayar'ın davası ise henüz derdesttir. *Belek* davasında ise dava kesinleşerek sonuçlanmıştır. 13 başvuruçular ise davaların yeniden açılmasını talep etmemiştir (bkz. eylem planının üstünde yer alan birinci ek). (122'den) 107 davada başvuruçuların adli sicil kayıtları silinmiştir (eylem raporunun ikinci eki).

Nedim Şener ve Ahmet Şık Davaları (eylem planı- [DH-DD\(2018\)669](#)):

Her iki başvuruçular da haklarında isnat edilen suçlamalardan 12 Nisan 2017 tarihinde beraat etmişlerdir. Başvuruçuların tazminat taleplerine ilişkin yargılama ulusal mahkemelerde devam etmektedir.

Altuğ Taner Akçam dava grubu (eylem planı- [DH-DD\(2018\)668](#)):

Akçam davası kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar ile sonlanırken Dilipak davası zaman aşımı nedeniyle düşmüştür. Yetkililer, bu grupta kalan diğer başvuruçular ile ilgili daha fazla bilgi sağlayacaktır.

Genel Önlemler:

Incal ve Gözel ve Özer dava grubu

Komite, son incelemesinde, sözleşme standartlarına uymak için alınan yasal tedbirlere ve Anayasa Mahkemesinin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin uygulamasına uygun hale gelen içtihatlarına rağmen, mevzuatın uygulanmasında ilerleme kaydedilmediği için üzüntü duyduğunu ifade etmiştir. (bkz: [CM/Del/Dec\(2017\)1294/H46-31](#), 1294. toplantı, Eylül 2017) Bu bakımdan yetkilileri şu önlemleri almaya çağırılmıştır:

- Şiddete teşvik veya nefret içerikli olmayan fikir beyanına yönelik soruşturmaların başlatılmamasını sağlayacak yasal veya diğer önlemler alınması;
- Soruşturma veya dava dosyasındaki kanıtlar, şiddete teşvik veya nefret içerikli olmayan fikir beyanıyla ilgiliyse, kişilerin gözüne alınmamasını veya tutuklanmasını sağlayacak önlemler alınması;
- Savcılarının ve ilk derece mahkemelerinin kararlarını, Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin AİHS'in 10. Maddesi ile ilgili olan içtihadıyla uyumlu hale getirecek önlemler alınması.

Yetkililer cevaplarında ([DH-DD\(2018\)328](#)), gerekli tüm genel önlemlerin alındığına ve başka genel önlemlere gerek olmadığına dair önceki görüşlerini tekrarlamışlardır. Son yedi yıldır terör örgütü tarafından yapılan açıklamaların (Terörle Mücadele Kanunu'nun 6 § 2 maddesi) yayınlanması nedeniyle herhangi bir tutuklama kararı verilmediğini vurgulamışlardır. Mahkemelerin Sözleşme ilkelerini her düzeyde uyguladığını göstermek için Aralık 2013 ile Kasım 2017 arasında verilmiş sekiz yerel mahkeme kararı ve dokuz takipsizlik kararı örneği sunmuşlardır. Bu örnekler esas olarak kişilerin

suçlandıkları şu davalara ilişkindir: a) Terörle Mücadele Kanunu'nun 7 § 2 maddesi uyarınca terör örgütü propagandası yapmak; b) Ceza Kanununun 215. Maddesi uyarınca bir suç veya suçluyu övmek; c) Ceza Kanununun 216. Maddesi uyarınca kin ve düşmanlığa tahrik.

Yetkililer ayrıca, beraat ve takipsizlik kararlarının 2010-2014 dönemine göre arttığını ve mahkumiyet sayısının azaldığını gösteren istatistiksel bilgiler de vermişlerdir.

Diğer Bilgiler

Yetkililer, Eylül 2016 tarihli eylem raporunda yer alan ([DH-DD\(2016\)842](#)) Anayasa Mahkemesinin altı kararını ayrıca, insan hakları ihlallerinin önlenmesine ilişkin eylem planını ve Adalet Akademisi tarafından yürütülen ve Mart 2017'de sona eren "Türk Yargısının İfade Özgürlüğü Kapasitesinin Güçlendirilmesi Projesi" kapsamında eğitim ve bilinçlendirme faaliyetlerini de hatırlatmışlardır.

Nedim Şener ve Ahmet Şık davaları

Komite, son incelemesinde (bkz. [CM/Del/Dec\(2016\)1250/H46-32](#), 1250. toplantı, Mart 2016), gazetecilere karşı hapis cezası ve gözaltı gibi orantısız tedbirlerin uygulanmasının caydırıcı etki ve oto sansür ortamı yarattığını hatırlatarak yetkilileri, ifade özgürlüğünün korunmasına yönelik olarak mevzuat ve uygulamalarda belirli önlemler almaya çağırmıştır. Komite ayrıca yetkilileri, 1 Mart 2012-1 Haziran 2016 dönemini kapsayan, kaç gazetecinin hangi gerekçeyle ve ne kadar süreyle tutuklandığına ve / veya hüküm giydiğine ilişkin istatistikler sunmaya davet etmiştir.

Yetkililer, Eylül 2016'da verdikleri yanıtlarda ([DH-DD\(2016\)1024](#)), 1 Mart 2012 ile 1 Haziran 2016 tarihleri arasında hiç kimsenin "sadece gazetecilik faaliyetleri nedeniyle" hüküm giymediğini veya tutuklanmadığını belirtmişlerdir. [3]

Yetkililer, Haziran 2018 tarihli daha sonraki görüşlerinde ([DH-DD\(2018\)669](#)), Mahkeme'nin ifade özgürlüğü konusundaki içtihadı hakkında yargıda farkındalık yaratmayı amaçlayan çeşitli projeler ve eğitim faaliyetleri hakkında bilgi vermişlerdir. Gazeteciler tarafından yapılan başvurularla ilgili olarak 2016 ve 2018 yılları arasında Anayasa Mahkemesi tarafından verilen dört karara atıfta bulunarak [4], Anayasa Mahkemesinin başvurucuların tutukluluğunun haklı olmadığını tespit ederken Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kriterlerini uyguladığını belirtmişlerdir. Yetkililer ayrıca Demirel grubu davalarının 5 §§ 3 ve 4 maddelerine ilişkin ihlallere ilişkin nihai karara atıfta bulunarak Komiteden bu iki davanın incelemesini kapatmasını talep etmişlerdir.

Altuğ Taner Akçam grubu

Komite, son incelemesinde, yetkili makamlara Ceza Kanununun 301. Maddesini AİHS'in "hukuk kalitesi" ve "öngörülebilirlik" gerekliliklerine uygun olarak gecikmeksizin revize etmeleri çağrısını yinelemiştir (bkz. [CM/Del/Dec\(2017\)1294/H46-29](#). toplantı, Eylül 2017). Ayrıca yetkilileri, Sözleşme'nin 10 § 2 maddesi uyarınca gerekli olmadıkça, bireyler hakkında fikirlerini veya görüşlerini ifade ettikleri için soruşturma veya kovuşturma başlatılmamasını sağlamaya davet etmiştir.

Buna cevaben yetkililer, ihlallerin 301. maddenin yargı tarafından geniş yorumlanmasından kaynaklandığını, bunun da başka bir yasal değişikliği gerektirmediği ve hükmün yorumunda yapılacak bir değişikliğin gelecekteki ihlalleri önleyeceği anlamına geldiğini belirtmişlerdir.

25 Ağustos 2017 tarihinde yürürlüğe giren 694 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile değiştirilen Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 158. maddesine atıfta bulunan yetkililer, artık savcıların asılsız ihbarlarda şikayette bulunulan kişinin ifadesini almak zorunda kalmadan "soruşturma yapılmasına yer olmadığına dair karar" verme yetkisine sahip olduklarını ve bu durumun, kovuşturma ve mahkumiyetlerde azalmaya yol açtığını belirtmişlerdir. Ekim-Kasım 2017'de verilen altı adet "soruşturma yapılmasına yer olmadığına dair karar"ı sunmuşlardır. Ayrıca yetkililer, Ocak 2018 sonuna kadar savcıların 6.271 soruşturma hakkında da soruşturma yapılmasına yer olmadığına dair karara verdiklerini belirtmişlerdir.

Bakanlar Komitesinin Son İncelemesi

Referans Metinler:

DH-DD(2020)139, DH-DD(2020)20, DH-DD(2020)36, DH-DD(2020)64,
CM/Del/Dec(2018)1324/H46-22

Notlar ve Sorunlar

Başvuru	Dava	Karar Tarihi	Kesinleşme Tarihi	Sınıflandırma Kategorisi
ÖNER AND TÜRK DAVA GRUBU				
51962/12	ÖNER VE TÜRK	31/03/2015	30/06/2015	Yapısal ve kompleks sorunlar
55060/07+	BAYAR	13/06/2017	13/06/2017	
31706/10+	GÜLER VE UĞUR	02/12/2014	02/03/2015	
29994/02	DÖNER VE DİĞERLERİ	07/03/2017	07/06/2017	
15450/03	MÜDÜR DUMAN	06/10/2015	06/01/2016	
36643/09	YİĞİN	30/01/2018	30/01/2018	
57069/09	ZENGİN VE ÇAKIR	13/02/2018	13/02/2018	
54093/10	ALTUN VE OTHERS	10/07/2018	10/07/2018	
3752/11	ARSLAN VE DİĞERLERİ	10/07/2018	10/07/2018	
37091/11	DÜNDAR VE AYDINKAYA	10/07/2018	10/07/2018	
6875/05	SAYGILI VE KARATAŞ	16/01/2018	16/04/2018	

24548/10	BAYAR	19/06/2018	19/06/2018	
70107/11	SARITAŞ VE GEYİK	19/06/2018	19/06/2018	
20509/10	AYAYDIN	25/09/2018	25/09/2018	
64375/12	DÜZEL	25/09/2018	25/09/2018	
51511/08	FATİH TAŞ (4)	24/04/2018	24/07/2018	
39047/11	KINIK	25/09/2018	25/09/2018	
5782/10	POLAT VE TALİ	25/09/2018	25/09/2018	
2433/12	VARHAN	25/09/2018	25/09/2018	
74054/11	YILDIRIM	25/09/2018	25/09/2018	
30682/11	YÜKSEL	25/09/2018	25/09/2018	
41839/09	AKTAN	09/10/2018	09/10/2018	
14619/12	GÜL	09/10/2018	09/10/2018	
41982/10	GÜRBÜZ	27/11/2018	27/11/2018	
47884/10	BAYDEMİR	15/01/2019	15/01/2019	
53319/10	UÇAR	05/03/2019	05/03/2019	
63681/12	AKYÜZ	07/05/2019	07/05/2019	
33513/11	DAĞTEKİN	28/05/2019	28/05/2019	
69448/10	DAĞTEKİN	28/05/2019	28/05/2019	
73954/11	KILINÇ	02/07/2019	02/07/2019	
32954/12	KOK	02/07/2019	02/07/2019	
64138/11	POLAT	07/05/2019	07/05/2019	
73487/12	TAŞ ÇAKAR	28/05/2019	28/05/2019	
22112/12	AKTAŞ VE DİĞERLERİ	01/10/2019	01/10/2019	

52497/08+	ALİ GÜRBÜZ	12/03/2019	09/09/2019	
62928/12	ARAMAZ	01/10/2019	01/10/2019	
31605/12	CİN	01/10/2019	01/10/2019	
35575/12	ETE	03/09/2019	03/09/2019	
54698/13	KALKAN	01/10/2019	01/10/2019	
21196/12	KALKAN	01/10/2019	01/10/2019	
57031/10	MART VE DİĞERLERİ	19/03/2019	09/09/2019	
69604/12+	YAMAÇ	01/10/2019	01/10/2019	
66575/12	YILDIZ	03/09/2019	03/09/2019	
39543/11	YILDIZ VE DİĞERLERİ	01/10/2019	01/10/2019	
NEDİM ŞENER DAVA GRUBU				
38270/11	NEDİM ŞENER	08/07/2014	08/10/2014	Yapısal ve kompleks sorunlar
53413/11	ŞIK	08/07/2014	08/10/2014	
16538/17	ŞAHİN ALPAY	20/03/2018	20/06/2018	
13237/17	MEHMET HASAN ALTAN	20/03/2018	10/09/2018	
ALTUG TANER AKÇAM DAVA GRUBU				
27520/07	ALTUĞ TANER AKÇAM	25/10/2011	25/01/2012	Kompleks sorun
29680/05	DİLİPAK	15/09/2015	02/05/2016	
43996/98	KÜRKÇÜ	27/07/2004	27/10/2004	
44104/98	BIROL	01/03/2005	01/06/2005	
6586/05	GÜZEL (3)	24/07/2007	24/10/2007	
871/08	ÖZER (2)	26/01/2010	26/04/2010	
42900/06	ÇAMYAR	05/09/2017	05/09/2017	
47257/11	ÖZER	05/09/2017	05/09/2017	

42320/10	YURTSEVER	05/09/2017	05/09/2017	
66327/09	BALBAL	10/10/2017	10/10/2017	
16899/07	ÇAMYAR	10/10/2017	10/10/2017	
50930/06	SURAT	10/10/2017	10/10/2017	
37048/97	DEMİRTAŞ NURETTİN	09/10/2003	Dostane Çözüm	
37721/97	ERKANLI	13/02/2003	Dostane Çözüm	
6810/09	FATİH TAŞ (No. 5)	04/09/2018	04/12/2018	
ARTUN AND GÜVENER DAVA GRUBU				
75510/01	ARTUN VE GÜVENER	26/06/2007	26/09/2007	Geliştirilmiş prosedüre transfer için teklif- Kompleks Sorun
30905/09	ALİ ÇETİN	20/06/2017	20/06/2017	
30569/09	UZAN	20/03/2018	10/09/2018	

1369. Toplantı Notları (3-5 Mart 2020):

Bireysel Önlemler

***Incal ve Gözel ve Özer* dava grupları**

Altun ve Diğerleri ile Arslan ve Diğerleri davalarında yeniden yargılama hakkında herhangi bir bilgi verilmemiştir. *Yıldırım, Kınık, Aktan ve Bayar* (55060/07) davalarının sonuçlarına ilişkin olarak ise yapılan son toplantıda Komite tarafından güncel bilgi talep edilmiştir.

***Nedim Şener* dava grubu**

Bireysel önlemlerle ilgili ek bilgiye gerek kalmamıştır.

***Altuğ Taner Akçam* dava grubu**

Demirtaş ve Erkanlı davalarında mahkûmiyet kararlarının ivedilikle ve tamamen silinmesine kararı ile sonuçlanan dostane çözüme ilişkin olarak bilgi gerekmektedir.

***Artun ve Güvener* dava grubu**

Uzan davasının yeniden yargılanma durumuna ilişkin olarak bilgi beklenmektedir.

Tekil davaların kapanması

Sonuç olarak Komite'nin yerleşik içtihadına göre daha fazla bireysel önlem gerektirmeyen ve incelemelerinin sonlandırılması teklif edilen davalar şunlardır: *Düzel, Yüksel, Gül, Yıldız, Ayaydın, Polat ve Tali, Varhan, Fatih Taş* (No. 4), *Fatih Taş* (No. 5), *Surat, Çamyar* (16899/07), *Çamyar* (42900/06), *Özer, Kürkçü, Yurtsever, Birol, Yiğın, Saygılı ve Karataş, Sarıtaş ve Geyik, Dündar ve Aydınkaya, Bayar* (24548/10). Son karara ilişkin taslak ektedir.

Genel Önlemler

Türkiye'de ceza hukukunun gazetecileri ve eleştirel veya yaygın olmayan görüşleri ifade eden diğer kişileri cezalandırmak için orantısız kullanımı sorunu, 20 yılı aşkın bir süredir çeşitli kararlarla ilgili olarak Komite önünde beklemektedir. 2019 yılı Yıllık Raporunda Mahkeme tarafından Türkiye'nin hiçbir ülkede olmadığı kadar 356 farklı 10. madde ihlaline sebep olduğu tespit edilmiştir.⁶ Sadece 2019'da bazıları yakın tarihlî olaylarla ilişkin olmak üzere ifade ve düşünce özgürlüğü ile ilgili 35 ihlal tespit edilmiştir.⁷

Ayrıca, yakın tarihlî gözlem raporları problemin çözülmekten çok uzak olduğunu göstermektedir. Bu nedenle, Parlamenterler Meclisi'nin⁸ Türkiye'nin Sınır Tanımayan Gazeteciler Dünya Basın Özgürlüğü Endeksi'nde (180 ülkeden) 157. sırada yer aldığını kaydetmiştir. İzleme Komitesi, ek olarak "temel hak ve özgürlüklerden ifade özgürlüğünün hukuka aykırı şekilde kısıtlanması ve hükümetin politikalarını eleştirenlere karşı terörle mücadele mevzuatının kötüye kullanımı" iddialarına ilişkin olarak da kaygılarını ifade etmiştir. Benzer şekilde Avrupa Komisyonu, Türkiye'ye ilişkin 2019 yılı raporunda⁹ gazetecilere, insan hakları savunucularına, avukatlara, yazarlara ve sosyal medya kullanıcılarına yönelik ceza davalarının devam ettiğini önemle belirtilmiştir. Komisyon, yaklaşık 160 gazetecinin Şubat 2019 itibarıyla hapiste olduğunu ve gazetecilere, insan hakları savunucularına, avukatlara, yazarlara ve sosyal medya kullanıcılarına karşı TCK'nın 299. maddesinde tanımlanan Cumhurbaşkanı'na hakaret suçundan yapılan kovuşturmanın önemli ölçüde arttığını ve hapis cezaları, ertelenmiş cezalar ile adli para cezalarıyla sonuçlandığı vurgulanmıştır.

Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda yetkililerden daha gerçekçi istatistiksel bilgiler talep edilmektedir. Savcılıkların terör örgütünün propagandası suçu ve suçu ve suçluyu övme suçlarından (TMK'nın 7/2 ve 215. maddeleri) daha az iddianame hazırladıklarını gözlemlemek ilginç olsa da bu maddelerden ve Mahkeme'nin 10. Madde kapsamında verdiği ihlal kararlarındaki maddelere ilişkin soruşturma ve kovuşturma sayılarının yetkililerden alınması gereklidir. Ayrıca, Mahkeme ve içtihadı uyarınca gazetecilere verilen özel önem göz önünde bulundurulduğunda, yargılama öncesi ve mahkûmiyet sonrası tutuklulukta yargılanan, mahkûm edilen ve tutulan gazetecilerin sayısı hakkında ilgili iddialar ve suçlamalar da dahil olmak üzere yetkililerden bilgi almak yararlı olacaktır. Bu bilgi, Komitenin gerçek durumu değerlendirmesi için gereklidir. Ayrıca, yetkililerin, özellikle gazetecilerin ifade özgürlüğünü korumak için etkili önlemler

⁶ Raporun 136-137 sayfalarındaki tabloya bakınız.

⁷ *Ibid.*, s. 134-135.

⁸ Rapor | Doc. 15031 | 13 Ocak 2020

⁹ 1201., 1230., 1265., 1294. ve 1324. toplantılar

alabilmeleri için ceza hukukunun nasıl kullanıldığını ayrıntılı olarak izlemeleri gerekmektedir.

Yüksek mahkemelerin, özellikle Anayasa Mahkemesinin, ceza hukukunun Sözleşme ilkelerine uygun olarak uygulanmasında devam eden iyi uygulamalarını gösteren örnek kararlar memnuniyetle karşılanmaktadır. Bununla birlikte, mevcut bilgilerden, mesajın hâlâ savcılarca ve alt derece mahkemelerince özümsemediği anlaşılmaktadır.

Bu durum ceza adaleti sisteminin tamamında onlarca yıldır süren bir sorun olduğundan, çoğunluk görüşüne aykırı olan görüşlerin ve görüş çeşitliliğinin ifade edilmesinin (şiddete ve nefrete teşvik etmediği takdirde) hoş görülmesi tutumuna ilişkin tam bir kültür değişikliği gerekmektedir. Hâkimler ve savcılar için Sözleşme değerleri hakkında yıllar boyunca çok sayıda eğitim programı düzenlenmiştir ve bunlar, Sözleşme standartlarına uyumu teşvik etmek için değerlendirme ve geri bildirim prosedürleriyle birlikte sürdürülmelidir.

Ancak sahip olunan bilgiler şimdiye kadar alınan bu tür tedbirlerin henüz yeterli sonuç vermediğini gösterdiğinden, yetkililer Türk toplumunda ifade özgürlüğüne verilen önemin altını çizmek için ve ceza hukukunun onu kısıtlamak için bir araç olarak kullanılması gerektiğini aktaracak şekilde üst düzey bir siyasi mesaj göndererek bunları güçlendirmeye davet edilebilir.

Geçmiş deneyimler, mevzuat değişikliklerinin böyle bir kültür değişikliğini meydana getirmede yetersiz olduğunu göstermiştir. Bununla birlikte, Ekim 2019'da yapılan değişiklikler, özellikle Terörle Mücadele Kanunu'nun 7. maddesi bağlamında, iyi bir adımdır. Bu hüküm, "sadece bildirmenin sınırlarını aşmayan ve eleştiri amacıyla yapılanların ifadesinin artık bir suç teşkil etmeyeceğini" açıkça belirtmektedir. Bu yararlı bir açıklama olduğu gibi yasa koyucuların ifade özgürlüğünü koruma niyetini de işaret eder.

Yetkili makamlar, yukarıdaki ifadeyi Terörle Mücadele Kanunu ve Ceza Kanunu'nun ifade özgürlüğü hakkının ihlaline yol açan diğer maddelerine eklemek üzere genişletmeyi düşünebilirler.

Komitenin önceki kararları göz önünde bulundurularak,¹⁰ yetkililerden bir kez daha Ceza Kanunu'nun 301. maddesini değiştirmeleri istenebilir. Mahkeme'nin içtihadı açıkça göstermektedir ki madde, uygulamasının öngörülebilir olmasına imkan vermeyecek derecede geniş bir şekilde tasarlanmıştır ve Adalet Bakanlığının kovuşturma açılması için izin vermesini gerektiren prosedür yeterli koruma sağlamamaktadır.¹¹ Ayrıca istatistiksel bilgiler, kovuşturma için izin verilen davaların yüzdesinin arttığını göstermektedir (*Altuğ Taner Akçam* kararında (§ 77) belirtildiği gibi %8'den 2018 ve 2019'daki davaların sırasıyla%30 ve %20'sine). Bu bağlamda izin prosedürü, ifade özgürlüğüne orantısız bir müdahale oluşturan kovuşturmaları önlemek için etkili bir filtre olarak çalışsaydı, bu tür davalar mahkemelere ulaşmayacak ve eylem planında verilen

¹⁰ 1201., 1230., 1265., 1294. ve 1324. toplantılar

¹¹ Bkz. *Altuğ Taner Akçam* (§ 77) ve ayrıca Adalet Bakanlığı izni verilmeyen kovuşturmada Mahkemenin 10. maddenin ihlal edildiğine hükmettiği Balbal kararı. Ayrıca bkz. Venedik Komisyonu'nun 15 Mart, 2016 tarihli görüşü (CDL-AD (2016) 002).

karar türlerine yol açmayacaktı. Caydırıcı etkinin devam ettiğini söylemek gerekmektedir.

Son olarak, hakaret suçuna ilişkin *Artun ve Güvener* dava grubu (Cumhurbaşkanı da dahil olmak üzere kamu görevlilerine hakaret- Ceza Kanunu'nun 299. maddesi) 2007 yılından bu yana standart prosedürde somut bir gelişme olmaksızın Komite önünde beklemektedir. Mahkeme'nin kararlarına ek olarak, 299. maddenin yaygın kullanımı önceki İnsan Hakları Komiserinin dikkatini çekmiş; Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri Türkiye'de İfade Özgürlüğü ve Basın Özgürlüğü Bildirisinde (Şubat 2017)¹², maddenin uygulama kapsamının ve cumhurbaşkanına hakaretin ayrı bir suç teşkil etmesinin "Avrupa Konseyi'ne üye 46 devletin herhangi birinde, benzeri görülmemiş olduğunu" bildirmiştir. Venedik Komisyonu Mart 2016 Görüşünde benzer şekilde, Cumhurbaşkanı'na hakaret¹³ gerekçesiyle basın tarafından bildirilmiş çok sayıda soruşturma, kovuşturma veya mahkûmiyet kararına ilişkin endişelerini dile getirmiştir. Bu durumda, Komite'nin bu davaları nitelikli denetim prosedürüne aktarması ve "karmaşık sorun" altındaki genel tedbirleri denetlemeye devam etmesi önerilmektedir. Aynı şekilde Türk yetkililerini Artun ve Güvener dava grubundaki kararların icrası için öngörülen bireysel ve genel önlemler hakkında bilgi vermeye davet etmek önerilmektedir.

Yargı Reformu Stratejisi ve yakında çıkacak olan İnsan Hakları Eylem Planı, mevzuat reformları da dahil olmak üzere tüm bu dava grupları için gerekli önlemlerin alınması için iyi fırsatlar sağlayacaktır.

Bu konuların Komite önünde beklemede kaldığı çok uzun süredir, Mahkeme tarafından benzer ihlalleri tespit eden kararların miktarı ve istatistiksel veriler ve izleme raporlarında gösterildiği gibi mevcut durumla ilgili açık endişe gerekçeleri göz önünde bulundurularak, Komite'nin, bu dava gruplarını bir sonraki incelemesinde, o zamandan önce somut ilerleme belirtileri olmaması halinde, Sekreteryaya bir ön karar taslağı hazırlaması talimatını vermesi önerilmektedir.

Somut ilerlemenin temel göstergesi, yukarıda talep edilen istatistiklerde özellikle gazetecilere karşı ifade özgürlüğü içeren davalarda kovuşturmalarda, mahkûmiyetlerde, tutuklu yargılamalarda ve hapis cezalarında önemli azalmalar görülmesi olmalıdır.

Yukarıda belirtildiği gibi, ilave yasal değişiklikler ve üst düzey mesajlar başkaca göstergeler olabilir. Komite'nin bu davalara ilişkin incelemesini en geç Haziran 2021'deki DH toplantısında sürdürmesi önerilmektedir.

Kararlar:

Bakanlar Komitesi vekilleri;

1. Bu dava gruplarında başvuru sahiplerinin ifade özgürlüklerine yapılan haksız ve orantısız müdahalelerin tespit edilen sebeplerinin Türk Ceza Kanunu'nun ve Terörle Mücadele Kanunu'nun çeşitli maddeleri ile nefret veya şiddete tahrik etmemesine rağmen bildirilen görüşler ile ilgili cezai kovuşturma başlatılması; ve bu durumun toplum

¹² [CommDH\(2017\)5](#), 15 Şubat, 2017

¹³ *Op. cit.* 14. dipnot

üzerindeki caydırıcı etkisi, konu ile ilgili ve yeterli gerekçe bulunmamasına rağmen gazetecilerin tutuklu yargılanması; ve “kabul edilemez derecede geniş terimleri” bakımından “yasa kalitesi” şartını karşılamadığı tespit edilen Mahkeme'nin Türk Ceza Kanunu'nun 301. maddesi kapsamındaki kovuşturmalar olduğunu hatırlatarak;

2. ayrıca, Türkiye'de ceza hukukunun gazetecileri ve eleştirel veya popüler olmayan görüşleri ifade eden diğer kişileri cezalandırmak için orantısız kullanım sorununun Komite önünde 20 yılı aşkın bir süredir çeşitli kararlarla ilgili olarak beklemede olduğunu hatırlatarak;

Bireysel önlemlere ilişkin olarak

3. yetkilileri, *Yiğın, Zengin ve Çakır, Artun ve diğerleri, Arslan ve diğerleri, Dünder ve Aydınkaya, Saygılı ve Karataş, Bayar (24548/10), Sarıtaş ve Geyik, Fatih Taş (4)*'teki davaların yeniden açılması hakkında; *Bayar (55060/07), Yıldırım, Kinik, Aktan, Uzan, ve Demirtaş ve Erkanlı*'nin hükümet tarafından taahhüt edilen dostane çözüm kararlarında başvuranların sabıka kayıtlarının silinmesi hakkında bilgi vermeye davet etmiş;
4. *Düzel, Yüksel, Gül, Yıldız, Ayaydın, Polat ve Tali, Varhan, Fatih Taş (5), Surat, Çamyar (16899/07), Çamyar (42900/06), Özer, Kürkçü, Yurtsever, İlknur ve Birol* davalarında alınması gereken bireysel önlemlerin kalmadığını kaydederek genel önlemlerin sürekli değerlendirilmesine engel teşkil etmeyecek şekilde Kesin Karar (CM/ResDH (2020) 48) ile incelemelerini kapatmaya karar vermiş;

Genel önlemlere ilişkin olarak

5. özellikle Anayasa Mahkemesi olmak üzere, yüksek mahkemelerin ceza hukukunun Sözleşme ilkeleri uyarınca uygulanmasında devam eden uygulamaları ile savcılarının, bu dava gruplarında 10. maddenin ihlal edilmesine neden olan TCK ve TMK'nin belirli hükümleri uyarınca davaların daha düşük bir oranda iddianame hazırlamalarına ilişkin ortaya çıkan uygulamaları ve TMK'nin 7 § 2 maddesinin Ekim 2019'da, salt bildirme sınırlarını aşmayan ve eleştiri amacıyla yapılan düşünce ifadelerinin cezai sorumluluğa girmeyeceğini açıklığa kavuşturmak üzere değiştirilmesini memnuniyetle karşılamış;
6. mevcut bilgilerden anlaşıldığı üzere şimdiye kadar alınan tedbirlerin bu kararların ortaya koyduğu sorunları düzeltmek için yeterli olmadığını ve özellikle savcılarının ve alt derece mahkemelerinin ifade özgürlüğünü gözetmeksizin ceza hukukunu uygulamaya devam ettikleri vurgulamış;
7. bu nedenle yetkili makamlardan, bu dava gruplarındaki suçlara ilişkin olarak toplam kovuşturma ve mahkumiyet sayısını gösteren ayrıntılı istatistiksel bilgi ile ayrıca, Mahkeme'nin içtihadı uyarınca basın özgürlüğüne atfedilen özel önem göz önünde bulundurularak yargılanan, hüküm giyen, tutuklu yargılanan ve hapis cezası alan gazetecilerin sayısı hakkında ilgili suçlamaların detayları da dahil olmak üzere bilgi sunmasını talep etmiş;

8. yetkili makamların İnsan Hakları Eylem Planı kapsamında ilave önlemler almayı planladıklarını kaydederek başkaca yasal değişiklikleri yapmaya davet etmiş; Komite'nin önceki kararları ve Mahkeme'nin açık içtihadı göz önünde bulundurularak, Türk Ceza Kanunu'nun 301. maddesini ivedilikle gözden geçirmeye çağırılmış;
9. yetkili makamları, ceza hukuku uygulamasının ifade özgürlüğü hakkına uygun olarak uygulanmasına ilişkin hâkimler ve savcılar için eğitim ve değerlendirme yapmaya devam etmeye teşvik etmiştir; Türk toplumunda ifade özgürlüğüne değer verildiği ve ceza hukukunun onu kısıtlayacak şekilde kullanılmaması gerektiğinin altını çizmek için üst düzey bir siyasi mesaj göndererek bu önlemleri güçlendirmeye davet etmiş
10. kamu görevlilerine hakaret ve cumhurbaşkanına hakaret suçları ile ilgili olarak Artun ve Güvener grubu davalarını nitelikli prosedüre aktarmaya karar verip yetkilileri bu grubun yürütülmesi için öngörülen bireysel ve genel önlemler hakkında bilgi vermeye davet etmiş;
11. Avrupa Mahkemesi tarafından benzer ihlaller tespit edilen kararların sayısı göz önüne alındığında, bu konuların Komite önünde uzun süredir beklemekte olduğu ve duruma ilişkin mevcut bilgilerin ortaya koyduğu endişe gerekçelerinin açık olması nedeniyle; bir sonraki toplantısından önce Komite somut ilerleme belirtilerinin olmaması durumunda, Sekreteryaya Komite'nin bu dava gruplarını bir sonraki incelemesinde değerlendirmek üzere bir geçici karar taslağı hazırlamak üzere talimat vermiştir;
12. Haziran 2021'deki DH toplantılarında bu davaları incelemeye devam etmeye karar vermiştir.